

Rita Verschuur

Astrid Lindgren

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Het begint te hagelen als ik door het park in Lidingö loop. Ik heb geen paraplu bij me. De zon scheen zojuist nog in Stockholm. Hier is nergens een plek om te schuilen, behalve dan misschien dat witte kerkje, wat verderop aan het water. Glibberend over het pad hol ik erheen, de deur is open. De koster laat me fluisterend binnen. Er wordt een kind gedoopt. Het is zondagmiddag.

Na de hagelbui vervolg ik mijn zoektocht naar de straat van Karin Nyman. Die zou ik toch moeten herkennen, ik ben er al eerder geweest. Ik heb een keer bij haar gegeten, samen met haar moeder, Astrid Lindgren, en haar broer Lars. We reden erheen in zijn auto. We hadden haast, dat weet ik nog heel goed. Maar het is wel lang geleden. Het was in het voorjaar van 1960, nu is het najaar 2001.

Het korte laantje met rijtjeshuizen zegt me niets, maar toch moet dit het zijn. Meteen al in het hoekhuis staat iemand voor een raam te zwaaien. Ze wenkt me. Het is Karin. Als ze de voordeur opendoet, stroomt me een geur van verse cake tegemoet. Karin kijkt me aan en lacht, ja, ze herkent me nog. Ze geeft me een handdoek en biedt me pantoffels aan,

ze is het evenbeeld van haar moeder geworden.

Ik vraag haar of zij en haar man hier in die veertig jaar veel hebben veranderd. Nee, zo goed als niets, zegt ze en ze haalt een amandelcake uit de oven.

Als ik even later op de bank zit begrijp ik niet hoe het mogelijk is dat deze plek me volkomen vreemd voorkomt maar dat ik me nog wel een paar dingen herinner die Astrid hier aan tafel zei. En ik vertel aan Karin dat ik over haar moeder aan het schrijven ben.

‘Is het een biografie?’

‘Nee, het zijn persoonlijke herinneringen. Ik ken je moeder al zo lang en tijdens het schrijven begon ik pas goed te ontdekken hoeveel zij voor mij betekend heeft. Ik wil proberen met behulp van mijn geheugen een beeld van haar te geven.’

‘Zoiets heeft bij mijn weten nog niemand gedaan.’

Als ik Karin dat hoor zeggen stel ik me voor dat onze rollen omgekeerd zijn, dat ik hier zelf als dochter van Astrid Lindgren zit met een vertaalster tegenover me, die me vertelt dat zij over mijn moeder aan het schrijven is, en ik voel mijn tenen al kromtrekken in mijn schoenen. Maar Karin maakt niet de indruk met kromgetrokken tenen tegenover me te zitten. Sterker nog: ik zie het zelf, ze heeft slippers aan en dunne sokjes.

‘Nou ja, beeld is misschien wel een groot woord,’ zeg ik. ‘Want ik weet niet of ik de losse puzzelstukjes, die ik van haar heb verzameld, ooit in elkaar zal kunnen schuiven. Om maar niet te spreken van de stukjes die ik nooit zal kunnen vinden.’

‘Ach, van wie kun je nou wel alle puzzelstukjes vinden?’, zegt Karin.

‘Dus jij zit ook met een incomplete puzzel van je moeder?’

‘Natuurlijk!’

Dan vertel ik haar maar meteen dat ik ook heel wat over haar boeken schrijf en over mijn werk als vertaalster en mijn leven. Dat ik mezelf telkens nodig heb in een aanloop naar een ontmoeting met Astrid, maar dat het me dan vaak maar om één specifieke opmerking van haar gaat.

‘Die lange aanlopen ergeren me wel eens, alsof ik erop uit ben mijn eigen rol in haar leven te benadrukken. Je kent ze wel, van die mensen die, als de koningin een bezoek aan hun dorp brengt, kans zien om naast haar op de foto te komen en die foto dan ingelijst aan de muur hangen.’

‘Ja ja, die mensen ken ik wel!’, zegt Karin.

‘Ik vind het nu trouwens wel jammer dat ik eigenlijk nooit foto’s van Astrid heb gemaakt. Maar ik was altijd zo bang opdringerig te zijn.’

‘Dat is maar goed ook’, zegt Karin. ‘Als je eens wist wat de mensen allemaal van haar wilden. Er waren zelfs fotografen die haar ’smorgens vroeg in bed wilden fotograferen, als ze daar zat te schrijven.’

‘Daar ging ze toch niet mee akkoord?’

‘Nee, natuurlijk niet.’

‘Maar ze deed het wel, hè, dat schrijven in bed zodra ze wakker werd?’

‘Ja, maar eerst moest ze ontbijten om echt goed wakker te worden. Ook in bed. Dat doet ze trouwens nog steeds, ook al schrijft ze nu niet meer.’

‘Wat heeft jouw moeder nodig om goed wakker te worden?’

‘Een kop thee en een geroosterde boterham met blauwe kaas en sinaasappelmarmelade. De marmelade uitgesmeerd over de kaas.’

‘O, prachtig! Die combinatie van scherpe schimmelkaas en frisse marmelade, ’s morgens vroeg in bed bij een kop thee, en daarna je stenoblok en potlood van het nachtkastje pakken en met die kaas- en jamsmaak nog in je mond je eerste hanepoten op papier zetten! Dat is nog eens iets anders dan een bakje muesli naar binnen werken en even later op je verantwoorde bureaustoel je computer aanzetten.’

‘Nee, mijn moeder is bepaald geen gezondheidsfreak. Ze heeft zelfs nooit margarine in huis gehad.’

‘Dus ze eet altijd roomboter?’

‘Ja, en ze is haar hele leven al verzot op spek. Knapperig spek. Ze kan rustig een plakje uitgebakken spek op een met roomboter besmeerde boterham leggen. Of een beetje boter smeren op een al te droog uitgebakken plakje spek.’

‘En ze is ook al zo gek op taart. Dat weet ik van mijn dochter Marit. Die fietste tijdens hun samenwerking elke morgen naar haar toe met twee taartjes voor bij de koffie.’

‘En gek op toetjes’, zegt Karin.

‘En dan zo sprietmager blijven en zo’n helder hoofd houden! Ik ga dit allemaal opschrijven.’

‘Ik begin wel benieuwd te worden naar je tekst. Vertel er eens iets over.’

‘Nou kijk, vroeger was ik natuurlijk vooral je moeders vertaalster, dus ik schrijf zeker in het begin nogal wat over haar boeken en vertaalproblemen en hoe zij daarop reageert. Maar op een dag viel er niets meer te vertalen en was ons contact veel directer geworden. We zochten elkaar wel eens op, en dan waren er natuurlijk de brieven. Ik schreef haar graag en Astrid antwoordde altijd meteen. En in die brieven van haar stond altijd wat verrassends en vooral opbeurends. Ik kreeg vaak zin om er wapperend mee door het huis te gaan rennen, maar het gebeurde ook

dat ik er het liefst mee in een holletje wilde kruipen.'

'Ja, die brieven van mijn moeder, die vormen een hoofdstuk apart', zegt Karin. Daarna kijkt ze me een tijdje afwachtend aan. Alsof ze meer wil horen over die brieven van haar moeder aan mij, maar het niet direct wil vragen.

'Hier en daar citeer ik iets uit een brief van Astrid,' zeg ik, 'maar ze heeft me ook dingen geschreven die ik nooit naar buiten zou willen brengen.'

'Goed zo', zegt Karin.

Aan haar gezichtsuitdrukking kan ik zien dat dit een belangrijke mededeling voor haar was.

'Ik heb natuurlijk ook heel wat informatie over haar via andere kanalen binnengekregen. Toen ik na tien jaar in Zweden gewoond te hebben in 1970 weer naar Nederland was verhuisd, stuurde een jeugd-vriendin me vaak krantenknipsels over het literaire leven in Zweden en dingen daaromheen. Dat kon van alles zijn. Dat Astrid Lindgren gestruikeld was. Zo bleef ik aardig bij. En volledigheidshalve heb ik daarvan ook heel wat opgenomen in mijn boek. Maar het gaat me in de eerste plaats om mijn eigen herinneringen.'

'Wat zijn het voor soort herinneringen?', vraagt Karin.

'Nou, bijvoorbeeld aan wat je moeder tegen me

zei toen ik haar in 1960 heel onverwacht weer vanuit Uppsala belde. En hoe ze jouw baby noemde toen we hier zaten te eten. En wat ze deed toen ze een keer tijdens een boottochtje met je broer Lars zag dat er een knoop aan zijn jasje hing te bungelen. Van die dingetjes. En natuurlijk ook wel eens dingetjes waarmee ik in mijn maag zat.'

'Je maakt me steeds nieuwsgieriger', zegt Karin. 'Hoe noemde ze mijn baby?'

'Weet je dat echt niet meer? En ik was nog wel bang dat ze jou choqueeerde.'

'Met zo'n moeder ben je wel wat gewend', zegt Karin.

Dan vertel ik haar dat Astrid de baby 'Krusse' noemde. En dat ik toen schrok. Omdat ik net gehoord had dat Krusse hier in Zweden de bijnaam was voor die kale Chroesjtsjov.

Karin begint te lachen.

'Met dit soort herinneringetjes wil ik proberen haar van dat voetstuk te halen, waar ze hier in Zweden al levend en wel opgetild is. De mensen praten over haar als over een heilige. En dat vind ik vernederend. Ik heb ook wel kritiek op haar, hoor! Astrid is een levend mens en geen pilaarheilige, en ook geen kopie van Pippi Langkous, waar ze in Nederland vaak voor aangezien wordt.'

‘Niet alleen in Nederland’, zegt Karin zachtjes.

‘Bij ons heeft de literaire elite in de wereld van de kinderliteratuur niet zo’n hoge pet op van Astrid Lindgren. Maar hier in Zweden valt haar naam zelfs elk jaar weer in verband met de Nobelprijs, is het niet?’

‘Godzijdank dat ze die dans is ontsprongen’, zegt Karin met een zucht.

‘Werd ze niet telkens weer geboycot door een bepaalde dichter in de Zweedse Akademie?’

‘Ja, dat is waar, maar er is hier heus wel meer kritiek op mijn moeder geweest. Vooral in de jaren zeventig, uit de hoek van die links-radicalen studentenbewegingen. Ze zou niet met haar tijd meegaan en rolbevestigende verhalen schrijven. Zelfs haar eigen favoriet Emil werd door de links-radicalen in een reactionaire hoek gedrukt.’

‘Ze zijn hier ook wel erg gefixeerd op alles wat met vrouwenemancipatie te maken heeft. Ik kan me voorstellen dat Astrid als redacteur van een kinderboekenuitgeverij af en toe ziek werd van al die manuscripten met vaders voor het aanrecht en dat ze zelf als reactie daarop bijna met opzet moeders aan het bakken en braden zette.’

‘Nee, zo was mijn moeder niet. Zij schreef nooit om zich af te zetten. Zolang wij klein waren was ze

huisvrouw, en haar moederschap kwam altijd op de eerste plaats. Haar schrijverschap is er op een heel organische manier uit voortgevloeid.'

'Denk jij dat ze ook zonder dat schrijverschap een gelukkig mens had kunnen worden?'

'Misschien gelukkiger dan nu', zegt Karin. 'Maar gelukkig?'

'Dan had ze in elk geval niet tijdens haar leven al een standbeeld hoeven worden.'

'Dan was ze niet zo geleefd', zegt Karin.

'Dan hadden wij niet geweten wat we misten', zeg ik. 'Voor mij als vertaalster was ze een rots in de branding, want ik vertaalde uiteraard ook andere teksten, verontrustende boeken, die ik alleen maar aankon omdat ik wist dat er daarna weer een van Astrid lag. Maar na *De gebroeders Leeuwenhart* viel er even niets te vertalen en toen ben ik zelf met schrijven begonnen.'

'Gelukkig maar dat je niet je hele leven aan haar hand bent blijven lopen.'

'Grappig dat je dit zo zegt. Want juist hierover is nog een wonderlijk incident geweest tussen je moeder en mij.'

Karin kijkt geschrokken.

'Maak je geen zorgen, ik heb het allemaal opgeschreven en alles is goed gekomen. En nu wil ik hier